

Közgazdasági Szemle, L. évf., 2003. január (94–96. o.)

**Bekker Zsuzsa (szerk.): A magyar közgazdasági
gondolkodás (a közgazdasági irodalom kezdetétől
a II. világháborúig)**

Gazdaságelméleti olvasmányok 2. Aula, Budapest, 2002, 856 oldal

A közgazdasági eszmetörténet szempontjából rendhagyó és rendkívüli jelentőségű összeállítás a Gazdaságelméleti olvasmányok című sorozat második kötete. Az előző, az Alapművek, alapirányzatok című könyv az egyetemes közgazdasági gondolkodás remekeiből készített színvonalas összeállítás. A jelenlegi kötet a magyar közgazdasági gondolkodás sok szempontból feltáratlan hagyatékából gondosan összeválogatott, egyedülállóan gazdag, sokrétű munka, amely több szempontból hiánypótló és nagy jelentőségű.

Korábban nem lehetett elégszer hangsúlyozni, hogy a magyar közgazdasági gondolkodás történetének feldolgozottsága milyen siralmas állapotban van. A szerkesztői és szerzői kollektíva egyrésztől hódolattal tisztelig a magyar közgazdasági gondolkodás neves képviselői előtt, másrésztől magas színvonalú tudományos, szakmai teljesítményt nyújt. A kötetre nagy szüksége van a mai magyar közgazdasági közgondolkodásnak. Az idő múlásával sokszor hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy amiről már nem beszélünk, az nincs is. A magyar közgazdasági gondolkodás eredményei túlságosan értékesek ahhoz, hogy hagyjuk őket a feledés homályába merülni. Bekker Zsuzsa irányította szerkesztői-szerzői munkacsoportnak éppen abban van az egyik nagy érdeme, hogy ezt felismerve cselekedett, a hosszú évtizedek adósságát példamutatóan törlesztette szinte a 24. órában.

A könyv a magyar közgazdasági gondolkodás közel négy évszázadát fogja át, lényegében a közgazdasági irodalom kezdetétől (az első szemelvény 1583-as datálása) a reformkoron, majd a kiegyezés korán át a két világháború közötti időszak közgazdasági gondolkodásáig (a könyv utolsó szemelvénye 1947-ből való).¹ A fejezetek tagolásánál a szerkesztőgárda – elfogadva a Kautz Gyula által megadott korbeosztást – a következő négy részbe sorolta a műveket és az alkotókat: 1. A közgazdasági irodalom kezdetei (16. századtól 1825-ig), 2. Reformkor (Széchenyi-kor; 1825–1849), 3. Kiegyezés-kor és századvég (1850–1914), 4. Közgazdaságtan a két világháború között (különböző irányzatok egyidejű jelenléte a közgazdasági gondolkodásban; 1914–1944). A kautzi korszakfelosztás elfogadásának egyrészt hagyományörző szerepet tulajdonít a szerkesztő, másrészt szakmai érvekre és tapasztalatokra hivatkozik. Ez utóbbira példaként említi, hogy Schumpeter elméletétörténete is három évszámmal osztja fel a tárgyat történeti időt: 1790, 1870, 1914, amely évszámok gondolkodástörténeti jelentőségűek.

A műfajt illetően a könyv követi az előző kiadványban alkalmazott hármas megoldást, tehát eredeti szövegeket tartalmazó szöveggyűjtemény szerzői életmű-bemutató-sokkal (arcélekkel) és korelemzésekkel. A kiragadott szemelvények – amelyek nagy

¹ A teljesség igénye nélkül néhány nevet említünk korszakonként: a korai szakaszról Báthori István, Apáczai Csere János, Bél Mátyás, Tessedik Sámuel vagy Berzeviczy Gergely; a reformkorból többek között Fényes Elek, Kossuth Lajos, Széchenyi István, Wesselényi Miklós; a kiegyezés korából például Jankovich Béla, Károlyi Sándor, Kautz Gyula, Keleti Károly, Lónyai Menyhért vagy Varga Jenő; és a két világháború közötti korszakból mindenekelőtt Abay Neuerbauer Gyula, Balás Károly, Fellner Frigyes, Földes Béla, Navratil Ákos, Surányi-Unger Tivadar, Theiss Ede vagy Takaróné Gáll Beatrix.

többsége teljesen ismeretlen közgazdász-társadalmunkban – együttese átfogó képet ad a magyar közgazdasági gondolkodás fejlődéséről. Több mint ötven magyar szerzőtől olvashatunk tanulmányokat, méghozzá az eredeti, korabeli nyelven. A nyelv mint gondolat kifejezési forma ebben a munkában külön értelmezendő szerepet kapott. Miközben a könyv olvasása során tárgyilagos és pontos közgazdasági elmélettörténeti ismereteket kapunk, megismerkedhetünk a korabeli szóhasználat, a szemünk előtt alakuló magyar közgazdasági szaknyelv formálódásával is.

A kötet olvasása folyamán végig kitapintható az a kettősség, amely az egész magyar közgazdasági gondolkodást már a kezdetektől jellemzi: egyrészt a nyugat-európai „főáramú” gazdasági eszmék hatása, másrészt a régió gondolkörét uraló német gondolkodási hagyomány eszmerendszere. A szakirodalomban ez a kettősség végig jelen van. Ennek alátámasztására a szerkesztő említi például a reformkorból Széchenyit, akit az angol közgazdasági gondolkodás alapművei ihlettek a Hítel írása során 1830-ban. Viszont híres kortársa, Kossuth Lajos a nagy német nemzetgazda, Friedrich List nézeteit használta fel gazdaságpolitikai érveléseiben. A századvégi időszakból kiemelhető Kautz Gyula, aki egyrészt az angol klasszikus iskolára támaszkodott, másrészt a német történeti iskolától, különösen Roschertől tanult sokat. A 20. század első felének kimagasló alakját, Heller Farkast többször nevezték az osztrák iskola legjobb magyar képviselőjének. Az akkori fiatalabb generáció is szóba kerül, aki széles körben tájékozódott. A Heller-tanítvány Theiss Ede már az ökonometriát művelte, és Irving Fischerrel konzultált. Említhető a magyar közgazdaságtan ekkor színre lépő nagy generációja: Balogh Tamás, Fellner Vilmos, Káldor Miklós, Scitovsky Tibor, akik végül nem Magyarországon teljesítették ki karrierjüket, szakmailag a világ fő központjaihoz kötődtek. A kötet deklarált célja, amely nem az volt, hogy a már jól ismert személyiségeket megjelenítse, hanem inkább a többiek pályájával foglalkozzon, egyértelműen kifejeződik.

A két világháború közötti időszakban olyan tudósgeneráció működött, amelynek tagjai a nemzetközi tudományos élet elfogadott alakjaivá váltak. A kötet által kiragadott vezető tudósok rendszeresen publikáltak a nemzetközi, főleg német nyelvű szak-sajtóban (*Zeitschrift für Nationalökonomie*, *Schmollers Jahrbuch*, *Jahrbuch für Nationalökonomie und Statistik*, *Weltwirtschaftliches Archiv*), de az angol (*The Economic Journal*, *The Journal of Political Economy*, *Econometrica*) sem mentes a magyar publikációktól.

Mind a fejezetek eleji korszakokat bemutató elemző tanulmányok, mind pedig a fejezetek végén lévő szerzői arcélek egyaránt hozzájárulnak annak a társadalmi-szellemi kontextusnak a teljesebb megismeréséhez, amelyben az adott gondolatok megszülettek. Minden arcél végén a szerző főbb műveinek felsorolása, valamint a válogatott bibliográfiai összeállítás hasznos segítséget nyújthat egy-egy tématerület iránt részletesebben érdeklődő, forrásgyűjtő kutató számára.

A kötet a magyar közgazdasági gondolkodásra ható közép-kelet-európai kortárs irányzatok (kamerализmus, gazdasági romanticizmus, német történeti iskola, osztrák iskola, univerzalizmus) tömör bemutatását is adja. A könyv függeléke a hazai statisztikatörténet összefoglalóján túl közli a közgazdász akadémikusok névsorát a Magyar Tudományos Akadémia megalakulásától a második világháborúig.

A közgazdasági oktatás és különösen az elmélettörténet oktatás számára ez a mű különleges jelentőségű. Általában sok neves külföldi közgazdászról, az egyetemes közgazdasági gondolkodás számos irányzatáról van alkalmunk ismereteket átadni hallgatóink számára, miközben a magyar közgazdasági szerzők értékes tevékenysége sok szempontból ismeretlen maradt előttük. Bár egyéni kutatói ambíciók vagy oktatói törekvések foglalkoztak egy-egy kiemelkedő magyar közgazdász tevékenységének részletes elemzésével és bemutatásával, de a magyar közgazdasági gondolkodás történetét átte-

kintő, rendszerbe foglaló és tankönyvként is használható munka eddig nem született. Köszönettel tartozunk az alkotóknak ezért a könyvért, amely mind a közgazdaságtanban jártas, mind pedig a járatlan érdeklődő számára nemcsak érdekes és hasznos, hanem élményt nyújtó olvasmány is.

Majoros Krisztina

Majoros Krisztina a Miskolci Egyetem Gazdaságelméleti Intézetének egyetemi adjunktusa (getkrisz@gold.uni-miskolc.hu).

Közgazdasági Szemle

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a Közgazdasági Szemlét ___ példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve: _____

Teljes címe: _____

_____

Az előfizetési díjat a fenti címen jelentkező kézbesítőnek fizetem.

Az előfizetési díjat a _____ pénzintézetnél vezetett _____ elszámolási számláról egyenlítem ki.

Előfizetési díj egy évre 12 000 Ft fél évre: 6000 Ft

_____ dátum

_____ aláírás

Megrendelhető levélben: Magyar Posta Rt. 1900 Budapest; faxon: 303-3440;
e-mailben: hirlapelofizetes@posta.hu